

Kun tänä päivänä katselee Lomakeskus Päiväkummun ikkunoista vehreää rinnettä alas kohti Lohjanjärven kaunistia polveilevaa lahdempoukamaa, ei monikaan voi aavistaa, että vanhan päärakennuksen kiviäлка ja tuvan mahtavat kattohirret tuovat viesiin puolen vuosituhannen takaa, jolloin Suomea ei vielä ollut, eikä edes Ruotsia itsenäisenä kansallisena valtiona, ja katkerat sodat raasivat Pohjolaa vallankaikkaiseen, verilyydyneen ja hävitykseen.

Tuolla kumpareisella mäellä oli silloin vain isonpuoleinen hirsimökki ja sen ympärillä kaskialaa viljelyksineen sekä vielä metsämaata kaksi kertaa suurempi tynnorinala, Ylhän tila! Kuka mökin oli rakentanut, kuka kesken raivannut, ei liene tiedossa, mutta kun Svante Sture, päästyään valtionhoitajaksi Tukholmassa, v. 1504 matkusti ”itämaihin”, jolla nimellä eri suomenheimojen asuma-alueita sikäläisestä näkökulmasta kutsuttiin, hän kaappasi täällä kaikki läänitykset valtaansa ja jakoi ne omille suosikeilleen. Ylhän tila, silloin suuruudeltaan kolmattasataa hehtaaria, joutui von Aminofors-nimiselle aateiselle ratsutilaksi. Näin ainakin kertoo tieto joka on kulkenut kansan keskuudessa. Tämä merkitsi, että von Aminoforsin oli Svante Sturen palvelukseen aseistettava ja muonitettava kaksi ratsumiestä hevosineen.

Kohta tämän jälkeen seurasi kuitenkin pari sekasortoista vuosikymmentä tanskalaisien yrittäessä palauttaa valtansa Pohjolaan ja tunkeutuessa mm. Uudellemaalle ryöstämään ja sortamaan kansaa. Kustaa Vaasan taisteltua Ruotsille itsenäisyyden, tuli tanskalaisvaara torjuttuksi.

Von Aminoforsin suku selviytyi ilmeisesti jatkossakin hyvin, sillä uusista meiskeistä huolimatta Eerik XIV:n hirmuvallan, Juhana III:n valtakauden ja kolmekymmenvuotisen sodankin yli Ylhän tila säilyi suvun hallussa.

Yasta Suuri Pohjan sota toi muutoksen. Kun venäläiset olivat yörymässä läntiseen Suomeen, vuotia ennen Helsingin valloitusta, Ylhän tila 1712 siirrettiin von Hammar-suvun omistukseen: suku piti sitä hallussaan kaksivuosisataa. Ilmeisesti Hammarit huolehtivat maisiaan vielä tarmokkaammin kuin edeltäjänsä, sillä tila vaurastui ja laajeni niin, että se 1900-luvun alussa käsitti peräti viitisensataa hehtaaria. Savupitti oli vuosien kuluessa lisärakennusten ja korjausten ansiosta muuttunut kauniiksi, tilavaksi herraskartanoksi, johon viimeisenä oli lisätty kulmittain muuhun rakennukseen sijoittuva, omalla sisäilmiäkäytävällään varustettu pehkorinssiipi. Sitten taas tapahtui muutos. Kaksi sukua, von Hammarit ja Fiskarsin ruukin mahtavat Julinit osivat koko tilan, joka liitettiin Fiskarsin maihin.

Mutta sodat jälleen tarttuivat Ylhän tilan kohtaloihin. Toisen maailmansodan seurauksena, karjalaisten siirtolaisten tullessa Karjalohjalle, suuri kartano joutui luovuttamaan heille alueitaan uudeksi

kotipaikaksi, niin että Ylhän tilan nimiin jäi vain 8,5 ha peltomaata ja 30 ha metsää. Ei kestänyt kauaakaan, kun omistajanvaihdos jälleen tuli ajankohtaiseksi.

Kauniaisissa Päiväkumpu-nimisessä huvilassa toimiva Naisten ja Lasten Virkistyskoti r.y. etsii itselleen uusia suurempia tiloja. Maaherra Väinö Melin suosituksesta yhdistyksen edustajat kävivät katsomassa paikkoja, ja maaliskuussa 1957 Ylhän tila (metsiä lukuun ottamatta) ostettiin. Niin Päiväkumpu siirtyi Karjalohjalle. Nyt voitiin toimintaa suunnitella pitkäjänteisesti ja rohkeita tavoitteita asettaen, kunnes kesäkuussa 1982 voitiin vihkiä nykyinen monipuolinen Lomakeskus Päiväkumpu.

Keskiaikaisesta savunmökistä suurvallaksi nousvan Ruotsin aateiseksi ratsutilaksi, Fiskarsin ruukin sivutilasta moderniksi loma-, kurssi ja kuntoutuskeskukseksi, siinä ainutlaatuisen kehityskaari! Sietää nykyiymisen, Päiväkummun palveluksista nauttessaan, pysähtyä miettimään, mitä kaikkea vehreät kumparreit ja vesikimmeiteinen lahdempoukama voivat menneiden sukupolvien kohtaloista kertoa. Tämän paikan historia ei ole vain sen omistajina olleitten aateisten historiaa, vaan ennen kaikkea niiden tavallisten ihmisten tarinaa, jotka täällä ovat raataneet ja rakentaneet ja jotkut joutuneet jopa kauas vieraille maille vieraiden etujen puolesta kuolemaan.